

Motion till riksdagen 2006/07:U4

av **Hans Linde m.fl. (v)**
med anledning av prop. 2006/07:83

Fortsatt svenskt deltagande i den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att händelserna i Boka måste utredas noggrant.
2. Riksdagen beslutar att avslå regeringens proposition 2006/07:83 Fortsatt svenskt deltagande i den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan.
3. Riksdagen beslutar att hela den svenska insatsen i Afghanistan dras tillbaka.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i internationella organ och som enskild stat bör agera för att den USA-ledda ockupationen av Afghanistan upphör.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom ramen för FN tar initiativ till en konferens om Afghanistans framtid med syfte att inleda en bred och inkluderande freds- och försoningsprocess.

2 Misslyckade och brutala moderniseringsförsök

En blick på Afghanistans 1900-talshistoria ger snabbt vid handen att det handlar om ett samhälle djupt förankrat, kanske till och med fastlåst, i sin traditionalism. Olika försök till modernisering uppifrån och utifrån har gjorts, men varit så klumpiga och brutala att de skapat en motreaktion som gjort att traditionalismen vuxit sig ännu starkare. Det sovjetiska ingripandet i Afghanistan var bara ett av flera misslyckade moderniseringsförsök som resulterat i sin motsats. En sak som dock har genomgått en verkligt genomgripande för-

Fel! Okänt namn på

ändring är tillgången och förmågan att hantera allt modernare och mer sofistikerade vapen.

Det senaste försöket till ”modernisering” av Afghanistan, USA-koalitionens invasion i landet, startade lika illa och utifrån lika dåliga förutsättningar som den sovjetiska.

Genom den sovjetiska inmarschen i Afghanistan förvandlades landet till ett slagfält i det kalla kriget mellan USA och Sovjetunionen. USA reagerade ryggmärgsmässigt utifrån sina imperialistiska intressen och skyndade sig att stödja de krafter som motsatte sig den sovjetiska invasionen. Det var inte svårt för den framväxande motståndsrörelsen att få ett kraftigt stöd från i första hand USA och Saudiarabien men också från Kina. Den pakistanske journalisten Ahmed Rashid räknade med att det sammanlagda stödet till motståndsrörelsen uppgick till cirka 10 miljarder dollar. För Sovjetunionen, som inte bara skulle bekämpa motståndsrörelsen utan också understödja den afghanska statsapparaten kostade kriget det dubbla. Afghanerna fick i kriget bidra med 1,5 miljoner människoliv och ett enormt mänskligt lidande.

Motståndsrörelsen vann därför att den appellerade till dels den djupt rotade fiendligheten gentemot alla former av inkräktare i landet, dels motviljan mot utifrån påtvingade moderniseringsförsök.

När Sovjetunionen dragit sig tillbaka uppstod stridigheter mellan olika fraktioner inom den rörelse som drivit de sovjetiska trupperna och störtat den regim som stötts av Sovjetunionen. USA och Saudiarabien understödde då en ny rörelse som börjat växa fram, talibanerna, vilka snabbt lade stora delar av landet under sig. Flera av rörelsens soldater hade drillats och utbildats militärt och ideologiskt i olika koranskolor i Pakistan. Rörelsen var inte bara allmänt traditionalistisk utan även sunni-fundamentalistisk.

3 USA och talibanernas väg till makten

Talibanregimen införde ett hårt auktoritärt styre. Sharia tillämpades i sin mest extrema form. Kvinnoförtrycket tog sig brutala och groteska uttryck. Den internationella opinionen följde utvecklingen under talibanernas välde och upprördes över vad man såg, men de stater som stött talibanerna under deras väg till makten ingrep inte. Med möda lyckades Robin Raphael, State Departments främste beslutsfattare i Afghanistanfrågor, få till stånd en debatt i FN:s säkerhetsråd om Afghanistan och ett senatsförhör 1996. Men intresset var lamt.

De som dock visade desto större intresse för utvecklingen i Afghanistan var det USA-baserade transnationella oljebolaget Unocal, som utvecklade en omfattande aktivitet för att få till stånd en oljeledning från de centralasiatiska republikerna genom Afghanistan till pakistanska kusten.

När det kom till kritan har USA-administrationens kunskaper om Afghanistan varit ytliga. En framstående politisk kommentator, Paul Starobin, kallade USA-administrationens strategi för Centralasien för ”en förvirrande

härva”, medan en annan kommentator, Martha Brill Olcott, menade att den var ”arrogant, rörig, naiv och farlig”.

Robin Raphael förklarade i maj 1996 att ”Afghanistan har blivit en kanal för narkotika, brottslighet och terrorism som kan underminera Pakistan och de centralasiatiska grannstaterna och få effekter bortom Europa och Ryssland”. (Rashid, Talibanerna, Svenska Afghanistankommittén, 2000, s. 244.) Hon fick på ett förfärande sätt rätt.

Det fanns alltså få – alltför få – i den amerikanska administrationen som insett vart utvecklingen var på väg, trots att det fanns en stark opinion som spred kunskap om förhållandena i Afghanistan, inte minst om kvinnornas situation. Unocals ledning hade den goda smaken att kalla denna opinions reaktioner på Unocals affärer med talibanerna för ”skrattretande”.

4 Om regeringens skrivelse

Regeringens skrivelse Fortsatt svenskt deltagande i den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan innehåller inledningsvis en redogörelse för den politiska utvecklingen. Det är en läsning som knappast andas optimism inför framtiden. Regeringen påstår visserligen att ”även om mycket uppnåtts sedan talibanregimens fall hösten 2001 är landvinningarna på det politiska området i Afghanistan sköra”. Regeringen konkretiserar inte vari de politiska framstegen bestått. Däremot ges åtskilliga exempel på politiska tillkortakommanden. Regeringen skriver att ”den nuvarande presidenten Hamid Karzai valt att inte samla något parti eller partikoalition bakom sig i parlamentet”. Den skriver också att ”Afghanistan har en personorienterad politisk tradition vilket medfört att presidentens tid i stor utsträckning upptas av utnämningsfrågor och medling mellan konkurrerande grupper”, och den förklarar att säkerhetsläget försämrats och medfört att förtroendet för regeringen och presidenten gradvis sjunkit. Parlamentet innehåller inga fungerande idéburna partigrupper. Det mesta kretsar kring personliga allianser.

Sammanfattningsvis kan man om centralmakten säga att den är svag och arbetar med fel saker och ägnar sig mer åt att gå balansgång mellan olika etniska grupper än att styra landet. Det valda parlamentet ställs därmed åt sidan. Regeringen och parlamentet har inte heller några egentliga planer för framtiden.

På det lokala/regionala planet är de direktvalda provinsförsamlingarna i praktiken ställda åt sidan. Valen till provinsernas distriktsråd har inte blivit av. I stället är det de traditionella strukturerna som har det största inflytandet. I dessa ryms vad regeringsskrivelsen kallar ”maktspelare”.

Formuleringarna är även motsägelsefulla. På ett ställe skriver regeringen att den formella statsmakten i provinserna är starkt samlad hos de av regeringen utsedda provinsguvernörerna. På ett annat ställe skriver regeringen: ”Bristande resurser och kapacitet hos de centrala och lokala förvaltningarna är en av huvudorsakerna, men den bristande viljan från många guvernörers sida att låta sig styras spelar också in.”

Fel! Okänt namn på

Bakom den tekniska beskrivningen i regeringens skrivelse av situationen i Afghanistan döljer sig det faktum att regeringen i Kabul egentligen är ur stånd att styra landet – det vill säga de delar av landet som inte behärskas av talibanerna. Ett tecken på detta är att regeringen är ur stånd att ta itu med övergrepp och grova överträdelse som tortyr, våldtäkt, människohandel, utomrättsliga avrättningar med mera.

De personer som i regeringens skrivelse benämns som maktspelare är när det kommer till krita krigsherrar som behärskar olika delar av landet. Det är dessa som befolkar parlamentet och flera av dem har tidigare under de senaste 30 åren gjort sig skyldiga till krigsförbrytelser. När president Karzai undertecknat Action Plan on Peace, Reconciliation and Justice, vilken backades upp internationellt med Afghan Compact den 10 december 2006 följdes den bara några veckor senare av ett beslut i parlamentet om en lag om immunitet för alla krigsherrar som begått krigsförbrytelser de senaste 30 åren. I praktiken var det krigsherrarna som beviljade sig själva amnesti, eftersom de dominerar parlamentets båda kamrar.

När det gäller att ge en konkret beskrivning av de framsteg som gjorts när det gäller landets styre är den ytterst mager. Regeringens skrivelse förklarar: ”Ett reformarbete under ledning av Världsbanken har lett till vissa framsteg inom delar av den centrala byråkratin, men frånsett några pilotprojekt har inga samordnade insatser ännu vidtagits på provinsnivå.”

Det har gått mer än fem år sedan USA-koalitionen gick in i Afghanistan. En kort tid efter koalitionen ingripande hölls en givarkonferens för återuppbyggnad av Afghanistan. Generositeten vid konferensen var stor men flera av de löften som då gavs infriades dock inte. En stor del av det bistånd som utlovades uteblev. Denna aspekt finns med i regeringens skrivelse: ”De insatser som gjordes för att förbättra samhällsstyret för att åstadkomma förbättringar saknade tillräcklig långsiktighet, samtidigt som snabba och synliga tecken på återuppbyggnad uteblev i många områden.”

Koalitionens inmarsch i Afghanistan följdes av bristande insatser när det gällde återuppbyggnad. Den regering som skulle styra landet saknade förmåga att göra det.

5 Talibanerna stärker sin ställning

Få saker kan ha spelat talibanrörelsen mer i händerna än de bristande återuppbyggnadsinsatserna och den utländska militära närvaron. Resultatet har också blivit det väntade. Under 2005–2006 har säkerhetsläget försämrats. Talibanrörelsen har haft framgångar. I skrivelsen pekas på ökade självmordsattacker i Kabul och en avstannad avväpningsprocess. Situationen i centrala och norra Afghanistan betecknas som ett ”instabilt postkonfliktområde” och i södra delarna pågår det helt enkelt krig.

Sammanfattningsvis kan man säga att den övergripande utvecklingen i Afghanistan är på väg åt fel håll. I regeringens skrivelse förklaras: ”Endast om befolkningen *upplever* konkreta förbättringar kan utvecklingsinsatserna bidra

till att bromsa konfliktförloppet.” Det är därför förvånande att de militära insatserna nu förväntas öka, samtidigt som Sveriges utvecklingssamarbete med Afghanistan inte tillförs några nya resurser.

Talibanrörelsens framgångar har med stor sannolikhet sin grund i att människor inte upplever några förbättringar och i att de utländska truppstyrkorna i landet upplevs som regelrätta ockupanter och inkräktare.

Om man i en sådan situation fortsätter och rentav förstärker den svenska insatsen i Afghanistan riskerar man att i befolkningens ögon ställa sig på samma sida som inkräktaren. Och den huvudsaklige inkräktarens mål med ingripandet i Afghanistan var ju ytterst samma mål som oljebolaget Unocal – att genom en pipeline få tillgång till Centralasiens olja, även om förevändningen var att man skulle gripa Usama bin Ladin, vilket man efter fem års sökande inte lyckats med.

6 Förskjutningen av ISAF:s uppgifter

Efter USA och de allierades intervention i Afghanistan bildades i mars 2002 av FN United Nations Assistance Mission in Afghanistan (Unama), vilken följdes av bildandet av en militär, fredsbevarande säkerhetsstyrka – International Security Assistance Force (ISAF) – till vilken Sverige hittills bidragit.

Den 5 oktober 2006 övertog den Natoleda ISAF-styrkan, där Sverige deltar, ansvaret för säkerheten i hela Afghanistan från den USA-ledda Operation Enduring Freedom (OEF). Mandatet för ISAF-styrkan har därigenom kraftigt förskjutits från det ursprungliga. Därmed har risken för att den svenska truppen skall kunna sammanblandas med de tidigare trupperna i OEF och krigförandet ökat markant.

ISAF-styrkan har vidare kommit att avlasta den amerikanska armén, som i stället kunnat överföra militära resurser till den folkrättsvidriga ockupationen i Irak.

Till en början skulle Sveriges deltagande vara begränsat till Kabulområdet, och uppgiften för den svenska truppens del skulle vara att skydda civila insatser och medverka till återuppbyggnaden i området. I april 2004 utvidgades emellertid den svenska truppens verksamhet till insatser i norra Afghanistan, till det område som tidigare behärskades av den s.k. norra alliansen och som i dag styrs av krigsherren Abdul Rashid Dostum.

2002 inledde Förenta nationerna en utredning av en rad krigsförbrytelser begångna av Dostum. Han är starkt misstänkt för omfattande och grova brott mot de mänskliga rättigheterna bland annat de så kallade containermorden, då tillfångatagna talibaner tätt sammanpackade stängdes in i containrar, där de sedan i hettan fick törsta och svälta ihjäl. Svensk trupp är alltså placerad i ett område som kontrolleras av denne krigsherre, som om han fördes inför Internationella domstolen i Haag med största sannolikhet skulle dömas till ett mycket strängt straff.

Den 12 september 2006 utsattes delar av den svenska ISAF-styrkan för beskjutning, för andra gången på kort tid. Vid tillfället understödde man den

Fel! Okänt namn på

afghanska armén i en operation i Boka i nordöstra Afghanistan. Omständigheterna kring händelserna i Boka blev inte allmänt bekanta förrän de avslöjats i tv-programmet Kalla fakta. Efter programmet ställde man sig frågan: Var operationen i Boka en fredsbevarande/fredsframtvängande insats eller var det frågan om en regelrätt krigshandling?

Vänsterpartiet hade varnat för en sammanblandning av ISAF och Operation Enduring Freedom. Denna sammanblandning kom till konkret uttryck i Boka. Det var en blandad styrka bestående av amerikanska, svenska och finska soldater, där någon i truppen dödade en lokal ledare med starka kopplingar till motståndsrörelsen Hezb-e-Islami. Var detta en polisiär insats i enlighet med den svenska regeringens intentioner när man först beslöt om trupp till norra Afghanistan eller var det en militär stridshandling? Oklarheterna och frågetecknen är många runt operationen. Vänsterpartiet anser att händelsen i Boka måste utredas noggrant så att det blir klart vilken typ av operationer Sverige deltog i i Boka och om dessa står i överensstämmelse med de intentioner Sverige haft med insatsen i Afghanistan.

Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

7 Stor risk att ISAF övertar USA:s militära strategi

När den USA-ledda koalitionen angrep Afghanistan ställde sig den dåvarande regeringen kritisk. Den dåvarande regeringen förklarade med anledning av de så kallade terrorismresolutionerna 1368, 1373 och 1378 att "själva resolutionerna utgör dock enligt svensk uppfattning inte en tillräcklig folkrättslig grund för koalitionen att agera i Afghanistan" (2003/04:71 s. 8). Nu ska ISAF-styrkan fortsätta koalitionen arbete i Afghanistan. ISAF har i praktiken kommit att överta Operation Endurings uppgifter. Svenska Afghanistankommitténs generalsekreterare Bengt Kristiansson menar att ISAF:s mandat måste klargöras:

Om man bara övertar den militära strategi som USA misslyckats med – utan förhandlingar och utan försök till fredsuppgörelse med talibanerna – kommer man att misslyckas. Varken Nato eller FN:s säkerhetsråd har klargjort hur en fredsbevarande uppbyggande strategi ska se ut.

Enligt Svenska Afghanistankommittén har talibanerna och andra som utövar motstånd en stark förankring hos lokalbefolkningen i flera regioner. Det blir därmed allt svårare att göra skillnad mellan den civila befolkningen i byarna och upprorsmännen. Detta gör att krigföringen mot talibanerna ofelbart drabbar civila, kanske till och med huvudsakligen civila.

Svenska Afghanistankommittén uppmanar även de länder som ingår i ISAF att säga nej när Nato (som leder FN-styrkan) nu ber om truppförstärkning och med rätt att kommendera FN-trupper till uppgifter och regioner som Nato själv skall avgöra (och inte de bidragande länderna).

8 Sammanblandningen av krigförande och fredsfrämjande trupper genomförd

Länder – Natomedlemmar eller inte – skall medverka till FN-insatser bara när de rymmer övertygande förutsättningar att bidra till fred, säkerhet och återuppbyggnad. Vänsterpartiet anser att förutsättningarna för detta är synnerligen dåliga.

Operation Enduring Freedom, vars arbete nu skall fullföljas av ISAF, kan svårligen beskrivas som något annat än ett misslyckade. Den USA-ledda koalitionen har genom sin krigsföring bedrivit ett kontraproduktivt arbete som underlättat nyrekryteringen till talibanerna som i dag växer sig starkare.

Enligt Amnesty International har omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna genomförts i Afghanistan under de gångna åren, bland annat olagliga fängslanden, våldtäkter och mord. Även de amerikanska trupperna har utfört brott mot de mänskliga rättigheterna, bland annat har fångar som fångslats på lösa grunder misshandlats till döds.

Genom att ISAF nu tar över ansvaret för hela Afghanistan torde det vara omöjligt att undgå att inte sammanblandas med de tidigare amerikanska styrkorna. Risken är överhängande att ISAF kommer att överta den amerikanska militära strategin, en strategi som i praktiken försvårar möjligheterna att bygga frihet, demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna i Afghanistan.

Genom att ISAF tar över de uppgifter som tidigare Operation Enduring Freedom haft är det uppenbart att den sammanblandning av krigförande och fredsfrämjande förband, som Vänsterpartiet varnat för, i praktiken är genomförd.

Vänsterpartiet föreslår därför att riksdagen beslutar att avslå förslagen i regeringens skrivelse Fortsatt deltagande i den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan. Detta vill vi att riksdagen beslutar.

Vänsterpartiet föreslår även att hela den svenska insatsen i Afghanistan dras tillbaka.

9 Detta vill vi att riksdagen beslutar

Vänsterpartiet föreslår även att Sverige i internationella organ och som enskild stat agerar för att den USA-ledda ockupationen av Afghanistan upphör. Detta vill vi att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna.

10 Strategi för fred i Afghanistan

I snart 30 år har Afghanistan härjats av krig. Gång på gång har detta genomfattiga land utgjort slagfältet för olika stormakters ekonomiska och säkerhets-

Fel! Okänt namn på

politiska ambitioner. De som fått betala det högsta priset genom ett mänskligt lidande som svårligen kan underskattas är det afghanska folket.

Afghanistans historia visar att det inte finns en militär lösning på landets problem. Utländsk militär närvaro har gång på gång fördjupat och förstärkt landets konflikter. Fred kan bara byggas genom en inkluderande dialog och en bred försoningsprocess. Fortfarande väntar Afghanistan på ett fredsavtal efter det USA-ledda anfallet 2001. Den militära strategi som först OEF och därefter ISAF använder sig av torde omöjliggöra alla försök till en freds- och försoningsprocess.

Sverige har ett långt engagemang i Afghanistan genom vårt utvecklings-samarbete. Genom framför allt Svenska Afghankommitténs närvaro i landet under decennier finns det stor kunskap om den komplexa situationen i Afghanistan. Vänsterpartiet vill inte på något sätt minska Sveriges engagemang för Afghanistans folk. Vi vill att ett svenskt militärt tillbakadragande kombineras med att regeringen tar initiativ till en FN-konferens om Afghanistans framtid, med syfte att få till stånd en bred och inkluderande freds- och försoningsprocess. Detta vill vi att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna.

Stockholm den 5 april 2007

Hans Linde (v)

Marianne Berg (v)

Kalle Larsson (v)

Pernilla Zethraeus (v)

Jacob Johnson (v)

Lena Olsson (v)

Alice Åström (v)